

DET KONGELIGE AKADEMI FOR DE SKØNNE KUNSTER
AKADEMIRAADET

Virker for et skønnere Danmark

10. marts 2026
(25.08.26)

Fredningslovgivningen – forandret eller forældet?

Akademiraadet hilser revisionen af fredningslovgivningen velkommen, men konstaterer, at de fremlagte anbefalinger ikke leverer den nødvendige helhedsløsning for Danmarks bygnings- og landskabskulturarv. Der er behov for et sammenhængende og fagligt funderet bevaringssystem, der bygger videre på eksisterende redskaber, styrker viden og håndværkstraditioner og sikrer en differentieret forvaltning af den fælles kulturarv – frem for en teknisk gradueret.

En revision er tiltrængt

Som statens rådgiver hilste Akademiraadet det velkommen, da kulturministeren tog initiativ til en revision af fredningslovgivningen. Det var tiltrængt. Endelig syntes der at være vilje til at styrke bygnings- og landskabskulturarven i et samfund, hvor bæredygtighed bør være integreret i lovgrundlag og forvaltning. Også ekspertudvalgets sammensætning gav anledning til optimisme.

Fredningslovgivningen har ikke været væsentligt ændret siden 1918, mens samfundet og borgernes engagement i bygningskulturen er vokset markant. Akademiraadet deltog i dialogen med ekspertgruppen og oplevede et højt ambitionsniveau. Det forekom oplagt at arbejde mod en helhedsvurdering af bygningskulturarven, hvor fredede og bevaringsværdige bygninger ses i sammenhæng. Især de bevaringsværdige bygninger har længe været klemt i kommunernes vanskelige balance mellem bevaring og udvikling, idet bygningernes beskyttelse har været for svag og gang på gang medført nedrivning af værdifuld kulturarv på land og i by.

Da anbefalingerne blev offentliggjort, måtte Akademiraadet imidlertid konstatere, at de ikke leverer den nødvendige helhedsløsning. Det hænger sammen med et snævert kommissorium, der primært fokuserede på forenkling og administrative lettelser. Anbefalingerne skulle samtidig være udgiftsneutrale og reducere statens administrationsomkostninger, bl.a. via digitalisering og AI. Disse begrænsninger står i kontrast til regeringens egen ambition om åndelig oprustning og forankring af kulturel modstandskraft.

Nogle gange er kontrol nødvendig

Revisionen fremstår som en traditionel spareøvelse pakket ind i gode hensigtserklæringer. Til eksempel er den sympatiske tillid til, at bygningssejerne kun vil deres fredede bygninger det bedste, meget forståelig. Men erfaringen fra fredningsarbejdets historie viser med al tydelighed, at tillid til ejerne er

vigtig, men at faglig kontrol er nødvendig. Ejere af fredede bygninger er forskellige og historien rummer flere eksempler på, at myndighedernes indgriben har været afgørende for at redde væsentlige kulturværdier.

Den afgørende værdi i det nuværende system er viden: specialiseret kulturhistorisk og byggeteknisk rådgivning om, hvordan et fredet hus forvaltes og ændres. Denne ekspertise er ressourcekrævende, men retter sig mod en relativt lille kreds af ejere af særligt værdifulde bygninger. Vi freder ikke for ejernes bekvemmeligheds skyld, men for bygningernes fortælling om vores kollektive arv og hukommelse, og for at sikre, at denne fælles kulturarv kan opleves og forstås af kommende generationer. Ejerne er forvaltere af noget, de har til låns, og bør naturligvis støttes i opgaven. Til gengæld for denne forpligtigelse modtager de skattemæssige fordele og mulighed for økonomisk støtte fra staten.

Samtidig bærer de særlige håndværkskrav en væsentlig del af den immaterielle kulturarv, som Danmark har forpligtet sig til at beskytte gennem UNESCO's konvention. Ukyndige reparationer risikerer både at medføre uoprettelige skader på bygningerne og tab af de specialiserede håndværkstraditioner, der fortsat holdes i live gennem restaureringen af bygningsarvens bygninger.

Byg videre på det der allerede virker

Ønsket om større differentiering i fredningssystemet er velkendt og deles af Akademiraadet. Men differentiering bør favne hele bevaringsspektret, så loven kan understøtte og styrke kommunernes arbejde, og skellet mellem fredning og bevaring mindskes, og landskabs- og kulturmiljøhensyn tænkes sammen. Et helhedsorienteret system kræver et finmasket vurderingsgrundlag og ejerskab hos alle aktører. I stedet for at erstatte eksisterende systemer bør man videreudvikle og samtænke det, der allerede fungerer: FBB (database over fredede og bevaringsværdige bygninger), SAVE (Survey of Architectural Values in the Environment) og SAK (Screening af Kulturmiljøer) m.fl. er veletablerede registrerings- og værdisætningsredskaber, som med løbende opdatering, digital integration og fælles standarder kan udgøre et tidssvarende og robust grundlag for en hensigtsmæssig fremtidig forvaltning.

Bygningerne er samfundets ansigt

Bygninger og landskaber fredes, fordi de rummer væsentlige værdier for samfundet og udgør en del af vores fælles historie og kollektive identitet. Bygningsarven er summen af skiftende tiders byggeteknologier og materialer, formet gennem generationer af individuelle, lokale forhold som klima, brug og vedligehold. Bygninger fredes af vidt forskellige grunde. Det er kun i den differentierede sagsbehandling vi kan finde de afgørende fredningsværdier. Det nytter derfor ikke noget at skære vurderinger eller sagsbehandling over én kam, da hvert enkelt hus kræver individuel og fagligt betinget vurdering ift. tilladelser om ændringer og udvikling.

Forestillingen om, at digitalisering og AI kan forenkle disse komplekse sammenhænge, beror på en mangelfuld forståelse af restaureringsfeltets særlige karakter. Faglig dømmekraft kan ikke automatiseres. Digitale værktøjer kan sikkert understøtte administration og overblik, men kan ikke erstatte den kvalificerede faglige vurdering, som en bygnings unikke karakter kræver. En AI robot kan derfor aldrig trænes til sagsbehandling, da et generisk princip ikke kan anvendes som strategi for bygninger med individuelle træk og værdisæt. Der er ingen vej udenom - vi må som samfund behandle alle bygninger forskelligt, for at høste de langsigtede og kulturhistoriske værdier.

Målet bør derfor være en fagligt funderet *differentiering* – ikke en teknisk graduering. Differentieringen ligger allerede implicit i fredningsbeskrivelserne, hvor den enkelte bygnings arkitektoniske, kulturhistoriske og miljømæssige værdier samles i de bærende fredningsværdier. En sådan tilgang gør forvaltningen enklere og mere præcis, fordi den tager udgangspunkt i, at hver bygning er unik.

Akademiraadet bidrager gerne til det videre arbejde med udviklingen af et sammenhængende og fagligt funderet bygningsbevaringssystem og stiller sig til rådighed for dialog med Kulturministeriet og Slots- og Kulturstyrelsen.

Venlig hilsen

AKADEMIRAADET

Det Kongelige Akademi for de Skønne Kunster, Akademiraadet virker til kunstens fremme og som statens rådgiver i kunstneriske spørgsmål. Akademiraadet er statens rådgiver i spørgsmål om billedkunst, arkitektur og planlægning, og står til rådighed for kommunerne og regionerne. Akademiraadet behandler henvendelser fra statslige myndigheder og kan på eget initiativ indhente oplysninger fra og fremsætte erklæringer over for statslige myndigheder og institutioner samt over for offentligheden. Rådets medlemmer er valgt i en demokratisk proces af de billedkunstnere og arkitekter, der udgør Kunstnersamfundet, og er en uafhængig og upolitisk organisation.